

Nr 230.

Av herr **Järte m. fl.**, *angående slutförande av socialiseringsnämndens arbete m. m.*

Vid fjolårets riksdag väckte herr Georg Andrén med flera instämmanden en motion, vari hemställdes, att riksdagen måtte besluta att dels i skrivelse till Kungl. Maj:t begära, att Kungl. Maj:t måtte upplösa socialiseringsnämnden, dels nedsätta det i statsverkspropositionen under sjunde huvudtiteln begärda anslaget till kommittéer och utredningar genom sakkunniga med 70,000 kronor. I fråga om de skäl motionären anförde till stöd för sitt förslag, hänvisas till motionen (II:32).

Beträffande statsutskottets behandling av motionen må erinras, att utskottets majoritet avslög dess yrkanden men erinrade därom, att Kungl. Maj:t den 18 juni 1926 anbefallt nämnden att i samband med den arbetsberättelse, som det åläge nämnden att avgiva för år 1926, framlägga en plan för det fortsatta bedrivandet av nämndens arbete, därvid särskilt borde angivas, vilka delar därav vore avsedda att under det närmast följande året komma till utförande. Därefter fortsatte utskottet:

»Efter tagen del av denna arbetsplan och med den kännedom om nämndens arbete, utskottet kunnat erhålla genom socialiseringsnämndens utgivna skrifter, har utskottet icke kunnat undgå det intrycket, att de genom nämnden verkställda utredningarna rörande föreliggande förhållanden erhållit en väl vid omfattning. Utskottet ifrågasätter därför, om icke nämndens verksamhet i fortsättningen bör väsentligen inriktas på utredningar rörande det svenska samhället och dess produktionsförhållanden. Däremot kan utskottet, som anser, att övervägande skäl tala för att utredningsarbetet bör fullföljas och att nämnden må sättas i tillfälle att avgiva definitiva förslag, icke förorda, att socialiseringsnämndens verksamhet, såsom motionären yrkat, avbrytes.»

Vid ifrågavarande punkt hade dock reservation avgivits av tio ledamöter av statsutskottet, vilka uttalade:

»Efter tagen del av nämndens arbetsplan och med den kännedom om dess arbete, utskottet kunnat erhålla genom socialiseringsnämndens utgivna skrifter, har utskottet icke kunnat undgå det intrycket, att de genom nämnden verkställda utredningarna erhållit en så vid omfattning och i så hög grad sakna bestämd begränsning, att man icke kan bilda sig något omdöme i frågan om eller när inom överskådlig tid arbetet kan beräknas bli avslutat. Denna ovisshet i förening med den omständigheten, att nämnden årligen i genomsnitt åsamkar statsverket en kostnad av närmare 100,000 kronor — för nämndens hittillsvarande verksamhet under sex och ett halft år omkring 625,000 kronor — föranleder utskottet att i så måtto ansluta sig till motionens huvudsyfte, att nämnden må anmodas att inkomma med en definitiv

arbetsplan av beskaffenhet att kunna slutföras under loppet av de närmaste två åren.

I detta sammanhang vill utskottet också framhålla, att enligt utskottets uppfattning de till vissa av nämndens ledamöter utgående arvodena böra underkastas en icke oväsentlig minskning för att bringas i överensstämmelse med de grunder, som eljest i ersättningshänseende tillämpas för ledamöter av andra sakkunnigutredningar.»

Reservanterna hemställde på den grund, att riksdagen med anledning av herr Andréns motion måtte minska det ordinarie reservationsanslaget under sjunde huvudtiteln till kommittéer och utredningar med 20,000 kronor.

Efter debatter i bägge kamrarna bifölls utskottsmajoritetens yrkande, vilket i fråga om anslaget till kommittéer och utredningar hemställt om det i statsverkspropositionen äskade beloppets utgående.

I skrivelse den 30 maj 1927 nr 7 A beträffande sjunde huvudtiteln gjorde därför riksdagen statsutskottsmajoritetens uttalande till sitt. Med anledning därav anbefalldes Kungl. Maj:t — såsom av föreliggande »Berättelse om vad sig i rikets styrelse sedan sista lagtima riksdag tilldragit» inhämtas — socialiseringsnämnden att, med beaktande av riksdagens berörda uttalande, i samband med sin arbetsberättelse för år 1927 och i anslutning till den av nämnden i dess skrivelse den 30 november 1926 framlagda arbetsplan, närmare angiva de utredningsåtgärder, som nämndens arbete vore avsett att omfatta under år 1928.

Socialiseringsnämnden anförde därefter i skrivelse den 30 november 1927 till chefen för finansdepartementet följande:

»I sin ovan omförmälda skrivelse har riksdagen ifrågasatt, om icke nämndens verksamhet i fortsättningen borde väsentligen inriktas på utredningar rörande det svenska samhället och dess produktionsförhållanden. Nämnden vill i anledning därav meddela, att det åt ledamoten av nämnden, professor Gustaf F. Steffen, lämnade uppdrag att utarbeta redogörelser för socialiseringsfrågans förutsättningar och läge i vissa främmande stater den 1 november 1927 upphört. Vid nämnda tidpunkt förelågo redogörelser för Tyskland, Kanada och Förenta staterna i manuskript. Redogörelser för England, Österrike och Danmark äro offentliggjorda.

Av behandlingen i riksdagen av förevarande fråga har nämnden trots sig finna, att den ifrågasatta begränsningen av redogörelserna för utländska förhållanden ej avsåg att utesluta en eventuell redogörelse för Ryssland. Nämnden har ock, trots de svårigheter som därvid självfallet mött, sedan länge sökt få till stånd en dylik redogörelse, och synes det nu som om en sådan skulle kunna komma till stånd.

Beträffande övriga utredningsåtgärder, som nämndens arbete är avsett att omfatta under år 1928, vill nämnden i anslutning till sin i skrivelse den 30 november 1926 framlagda arbetsplan meddela, att undersökningen av den svenska skogshushållningen och av domänverkets organisation torde komma att pågå under hela året.

Sedan nu statistiska centralbyrån slutfört sin redogörelse för 1920 års allmänna folkräkning i riket med däri ingående översikt över den enskilda inkomsten och förmögenheten, anser nämnden tidpunkten vara inne att för-

verkliga sin avsikt att söka åstadkomma en undersökning av nationalförmögenhetens och nationalinkomstens sammansättning och fördelning. Arbetet därmed torde komma att pågå under hela år 1928.

Under förra halvdelan av år 1928 kan den av nämnden igångsatta bearbetningen av aktiebolagens balansräkningar beräknas föreligga färdig. Nämnden har därefter för avsikt att med ledning av resultatet av denna bearbetning upptaga särskilda grupper av enskild näringsverksamhet till den närmare prövning, det åligger nämnden enligt dess direktiv att utföra.»

Av tillgängliga aktstycken framgår icke, huruvida eller på vad sätt regeringen reagerat mot denna socialiseringsnämndens arbetsplan, som synes ägnad att förskaffa nämnden fullt upp med arbete under en lång följd av år. I riksdagsberättelsen konstateras endast från regeringens sida, att det åt en av nämndens ledamöter lämnade uppdraget att utarbeta redogörelse för socialiseringsfrågans förutsättningar och lüge den 1 november 1927 avslutats och att i anledning därav den särskilda gottgörelse, som för sagda uppdrags fullgörande beräknats för ifrågavarande ledamot, från och med samma dag upphört att utgå. *Detta torde vara den enda åtgärd, vartill de i riksdagen framställda anmärkningarna mot nämndens såväl arbetssätt som arvodesskalor föranlett.*

Den kritik, som i följd riktades mot socialiseringsnämnden, gäller sålunda alltfört. Nämnden har icke visat någon vilja att inskränka sin utrednings- och publiceringsverksamhet och kostnaderna för densamma hålla sig alltjämt mellan 80,000 och 90,000 kronor om året. Medan besparingsarbetet för närvarande är inriktat på att begränsa kostnaderna för och arbetet med statistiken inom statsförvaltningens olika grenar, tillåtes socialiseringsnämnden att vara en extra statistisk centralbyrå, som på egen hand lägger upp stora, under årtal pågående undersökningar, vilkas resultat, då de offentliggöras, endast ha historiskt värde och innehålla föråldrade siffror.

Ingen av nämndens insatser i övrigt ha lett till någon praktisk åtgärd. Dess förslag om statsbanornas omorganisation hemfaller alltmer åt en välförtjänt glömska, och samma öde torde vara beskärd den utredning angående allmänna principer för ny gruvlagstiftning, vilken nämnden under fjolåret utgav från trycket. Till detta betänkande var fogat en reservation av tvenne av nämndens borgerliga ledamöter, vilka såsom framstående fackmän just i fråga om gruvhantering motsatte sig de långt gående socialiseringsåtgärder, som nämndens majoritet förordade. När nu nämnden säger sig med ledning av den länge pågående bearbetningen av de svenska aktiebolagens balansräkningar ämna upptaga särskilda grupper av enskild näringsverksamhet till närmare prövning — vilket väl bör uppfattas så, att nämnden har för avsikt att pröva sitt socialiseringsrecept på så många näringar som möjligt, vilka därtill anses »mogna» — så lär det väl visa sig, att det praktiska livets män och de övriga ledamöterna i nämnden allt fortfarande komma att gå i sär. Men detta var någonting, som man på förhand kunde räkna ut. Apparaten synes väl vidlyftig och kostsam, för att det kända sakförhållandet, att borgerliga och socialister ha olika meningar i fråga om äganderätt och fri företagsamhet,

skall på nytt behöva konstateras. Hur det socialdemokratiska partiet för sin del teoretiskt tänker sig en socialisering av större eller mindre delar av näringslivet, är det ingen statsangelägenhet att utröna. Dessa bekymmer borde vederbörande få syssla med på egen bekostnad, och medel för en sådan undersökning skulle förvisso icke saknas, därest socialdemokratiska partiet och fackföreningsrörelsen hade lika mycket intresse härför, som de genom sina miljonfonder ha möjligheter att finansiera saken.

Då socialiseringsnämndens verksamhet ur principiell synpunkt icke kan godkännas och i praktiskt hänseende icke medfört den nytta, som i minsta mån motsvarar dess enorma kostnader — under 7½ år ¾ miljon kronor — synes det påkallat att erinra om ovannämnda reservation i fjol inom statsutskottet. Denna innebar, att socialiseringsnämnden måtte anmodas att inkomma med en definitiv arbetsplan av beskaffenhet att kunna slutföras under loppet av de närmaste två åren. Vidare framhölls, att de för vissa av nämndens ledamöter utgående arvodena borde underkastas en icke oväsentlig minskning för att bringas i överensstämmelse med de grunder, som eljest i ersättningshänseende tillämpades för ledamöter av andra sakkunnigutredningar. På den grund föreslogs en nedsättning av anslaget till kommittéer och utredningar under sjunde huvudtiteln med 20,000 kronor.

Enligt ovan anförda skäl äger detta krav samma fog i år som i fjol. Under-tecknade få därför hemställa,

att riksdagen må, med uttalande av önskemålet, att socialiseringsnämnden anmodas inkomma med definitiv arbetsplan av beskaffenhet att kunna slutföras under loppet av de närmaste två åren, minska det ordinarie reservationsanslaget till kommittéer och utredningar genom sakkunniga under sjunde huvudtiteln, nu 280,000 kronor, med 20,000 kronor till 260,000 kronor.

Stockholm den 20 januari 1928.

O. Holmdahl.
Th. af Ekenstam.
Per Rudén.
Karl Wirsell.
Charly A. Fager.
Harry Weibull.
Ewald Lindmark.
Ernst Göranson.
P. S. Hedlund.

Erik Bernström.
Erik Nylander.

Birger Petersson.
C. J. Öberg.
Carl Larson.
Carl Arr. Anderson.
John Hedin.
And. Henriksson.
J. Fjellman.
Sven Persson.
Birger Christenson.

Edvin Leffler.
Erik Laurén.

Otto Järte.

Ivar Anderson
Gust. Svedman.
C. O. Johanson.
Nils Holmström.
Emil Bengtsson.
Otto Johansson.
Gunnar Persson.
Nils Månsson.
Arthur Gustafson
i Kasenberg.

Ernst Aronson.
Oscar Lundqvist.